

**BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING SAVOD
O'RGATISHGA KASBIY-METODIK KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISH**

Ochilova Gavhar Hamid qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi

(boshlang'ich ta'lim) mutaxassisligi

1-bosqich magistranti

+998932910255

[*gavharochilova99@gmail.com*](mailto:gavharochilova99@gmail.com)

Annotatsiya: Ushbu maqolada savod o'rgatishda o'qituvchilarning kasbiy-metodik kompetentligining ahamiyati yoritib berilgan. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-metodik kompetentligini rivojlantirish yo'llari sanab o'tilgan.

Kalit so'zlar: kompetensiya, kasbiy-metodik kompetentlik, analitik qobiliyat, reflektiv qobiliyat, kommunikativ ko'nikma, innovatsion yondashuv, individual yondashuv.

Аннотация: В этой статье освещается значение профессионально-методической компетентности учителей в обучении грамоте. Перечислены пути развития профессионально-методической компетентности будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: компетенция, профессионально-методическая компетентность, аналитические способности, рефлексивные способности, коммуникативные навыки, инновационный подход, индивидуальный подход.

Abstract: This article illuminates the significance of teachers' professional and methodological competence in literacy instruction. It enumerates approaches for enhancing the professional and methodological competence of prospective elementary school teachers.

Key words: competence, professional-methodological competence, analytical ability, reflective ability, communicative skills, innovative approach, individual approach.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ2909-sonli, 2017 yil 29 noyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligini tashkil etish to'g'risida"gi PF-5264-sonli qarorlari, 2018 yil 25 yanvardagi "Umumiy o'rta, o'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari

to'g'risida"gi PF5313-sonli Farmoni va boshqa ushbu sohaga tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilab berilgan vazifalarni amalga oshirishda boshlang'ich sinf o'qituvchisining o'rni alohida hisoblanadi. Chunki boshlang'ich sinf o'qituvchisi maktabga ilk qadam qo'ygan o'quvchilarning savodini chiqarishda, ularni shaxs sifatida shakllanishida muhim o'rin egallaydi.[1]

Kompetensiya (lotincha *competentia* – muvofiqlik, yaroqlilik) – bu shaxsning o'z sohasida zarur bilim, ko'nikma va tajribaga ega bo'lishi orqali muayyan vazifalarni muvaffaqiyatli bajarish qobiliyati hisoblanadi. Kompetensiya shaxsning hayotiy muammolarni hal qilishga, professional faoliyatda muvaffaqiyatli ishlashga va o'qish davomida o'zini samarali rivojlantirishga imkon beruvchi asosiy sifatlar majmuasidir.

Kasbiy-metodik kompetentlik – bu o'qituvchining o'z kasbiga tegishli nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar va kasbiy malakalarni ta'lim jarayonida samarali qo'llay olish qobiliyatidir. Ushbu tushuncha ta'lim jarayonining sifatini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.[5]

Kasbiy-metodik kompetentlikning asosiy tarkibiy qismlari:

1.Nazariy bilimlar:

- Pedagogika va psixologiya asoslarini bilish.
- Fanlararo integratsiya tamoyillarini tushunish.
- Ta'lim standartlari va dasturlarini bilish.

2.Amaliy ko'nikmalar:

- Samarali dars rejalari tuzish.
- Innovatsion va interfaol usullardan foydalanish.
- Bolalar bilan individual va guruhli ish olib borish.

1.Analitik va reflektiv qobiliyatlar:

- a) O'quv jarayonini tahlil qilish.
- b) O'z faoliyatini baholash va takomillashtirish.
- d) Ta'lim natijalariga erishishni monitoring qilish.

2.Kommunikativ ko'nikmalar:

- a) O'quvchilar va ota-onalar bilan samarali muloqot qilish.
- b) Jamoaviy ishlash va hamkorlikni rivojlantirish.

3.Innovatsion yondashuv:

- a) Yangi texnologiyalarni o'zlashtirish.
- b) Zamonaviy ta'lim vositalaridan foydalanish.

Kasbiy-metodik kompetentlikni rivojlantirishning ahamiyati:

Kasbiy-metodik kompetentlikni rivojlantirish o'qituvchilarga:

- Ta'lim sifatini oshirish.
- O'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish.
- Har xil ta'limiy ehtiyojlarga javob berish imkonini beradi.

Rivojlantirish yo'llari:

1. Malaka oshirish kurslari va seminarlar orqali o'qituvchilarning bilim darajasini yangilash.
2. Ilmiy-tadqiqot faoliyati: yangi uslubiy tadqiqotlar o'tkazish va ular natijalarini o'qitishda qo'llash.
3. Tajriba almashish: yuqori malakali o'qituvchilar bilan ishlash orqali kasbiy bilimlarni boyitish.

Kasbiy-metodik kompetentlikni to'g'ri rivojlantirish o'qituvchi faoliyatini samaradorligini oshiradi va ta'lim tizimi talablariga mos keladigan yuqori sifatli bilim berishga zamin yaratadi.[2]

Savod o'rgatishda kasbiy-metodik kompetentlikning ahamiyati:

Boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun savod o'rgatishda kasbiy-metodik kompetentlikning rivojlanganligi ta'lim jarayonining samaradorligi va sifatini belgilovchi muhim omillardan biridir. Bu nafaqat o'quvchilarning savodxonlik darajasini oshirish, balki ularning mustaqil fikrlash, muloqot qilish va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ham hal qiluvchi rol o'ynaydi.[3]

Savod o'rgatishda kasbiy-metodik kompetentlikning asosiy ahamiyati

1. Ta'lim sifatini ta'minlash:

- O'qituvchi savod o'rgatishning zamonaviy metodlari va texnologiyalarini samarali qo'llash orqali o'quvchilarga asosiy bilim va ko'nikmalarni tez va tushunarli yetkazadi.
- Didaktik materiallardan maqsadli foydalanish ta'lim jarayonini osonlashtiradi.

2. O'quvchilarning individual rivojlanishiga e'tibor qaratish:

- Kompetent o'qituvchi har bir bolaning ehtiyoj va qobiliyatlarini aniqlab, ularga mos yondashuvni tanlay oladi.
- Mustahkam poydevor shakllanishiga ko'maklashadi, bu esa keyingi ta'lim bosqichlarida muvaffaqiyat garovidir.

3. Nutq va yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish:

- To'g'ri metodik yondashuv bolalarning o'qish va yozish ko'nikmalarini tezroq egallashiga yordam beradi.
- Qoidalariga asoslangan va ijodiy yondashuv bilan o'rgatilgan savodxonlik kelajakdagi ta'lim jarayonlarini muvaffaqiyatli qilishga xizmat qiladi.

4. Innovatsion ta'lim usullarini joriy etish:

- Kasbiy-metodik bilimlarni egallagan o'qituvchi yangi pedagogik va texnologik yondashuvlarni (multimedia resurslari, o'yin texnologiyalari) ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli kiritadi.
- Bu o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi va bilimni chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradi.

5. Savod o'rgatishda tizimlilikni ta'minlash:

- Kompetent o'qituvchi savod o'rgatishni bosqichma-bosqich, metodik reja asosida tashkil qiladi. Bu tizimlilik o'quvchilarning bosqichma-bosqich rivojlanishiga xizmat qiladi.

6. O'qituvchining muammoli vaziyatlarga javob bera olish qobiliyati:

- O'quvchilarda qiyinchiliklar yoki nuqsonlar paydo bo'lsa, bunday kompetentlik ularga yechim topishning samarali yo'llarini topishga yordam beradi.

Savod o'rgatishda kasbiy-metodik kompetentlikni rivojlantirishning amaliy ahamiyati

Savod o'rgatishda kompetentlikning yuqori darajada bo'lishi:

- Bolalar uchun qulay va qiziqarli o'qitish muhiti yaratadi.
- Ularni mustaqil bilim olishga va o'zini rivojlantirishga yo'naltiradi.
- Ta'lim-tarbiya jarayonida aniq natijalarga erishishga yordam beradi.

Savod o'rgatish o'qituvchidan nafaqat nazariy bilimlarni, balki ijodkorlik, sabr-toqat va innovatsion yondashuvni talab qiladi. Kasbiy-metodik kompetentlik bu jarayonda asosiy vosita bo'lib, ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatiga poydevor yaratadi. Shu bois, o'qituvchilarning ushbu kompetentligini muntazam ravishda rivojlantirib borish muhimdir.[2]

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining savod o'rgatishga kasbiy-metodik kompetentligini rivojlantirish – ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biridir. Ushbu jarayon o'qituvchilarning nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari va pedagogik mahoratini shakllantirishni o'z ichiga oladi. Quyida ushbu mavzuga oid asosiy jihatlar yoritib beriladi:

1. Kasbiy-metodik kompetentlik tushunchasi

Kasbiy-metodik kompetentlik o'qituvchining:

- o'qitish metodlari va usullarini bilishi,
 - ta'lim jarayonini rejalashtirish va tashkil eta olishi,
 - innovatsion texnologiyalarni qo'llash ko'nikmalariga ega bo'lishini anglatadi.
- Savod o'rgatishda bu kompetentlik o'quvchilarni yozuv, o'qish va og'zaki nutq ko'nikmalariga ega qilishda dolzarb ahamiyat kasb etadi.

2. Savod o'rgatishda asosiy bosqichlar:

1.O'qishga tayyorlash bosqichi

- a) so'z boyligini rivojlantirish.
- b) og'zaki va yozma nutqni shakllantirish.
- d) o'quvchining psixologik tayyorgarligi.

2.Savod o'rgatish bosqichi:

- a) harflar va ularning tovushlari bilan tanishtirish.
- b) bo'g'in va so'zlarni o'qish ko'nikmasini shakllantirish.

3.Yozuvni rivojlantirish bosqichi:

- a) chiroyli yozuvni o'rgatish.

b) o'quvchilarni mustaqil yozishga o'rgatish.

3. Rivojlantirish usullari

-Innovatsion yondashuvlar: Elektron resurslar, ta'limiy dasturlar, multimedia vositalarini o'qitish jarayoniga joriy etish.

- Individual yondashuv:

Har bir bolaning individual xususiyatlarini inobatga olib darslarni tashkil qilish.

-Interfaol metodlar: Rolli o'yinlar, muammoli o'qitish va hamkorlikdagi ta'lim usullaridan foydalanish.[4]

4. O'qituvchilarning malakasini oshirish

- Malaka oshirish kurslari.
- Ilmiy-amaliy seminarlar va treninglar.
- Ustoz-shogird tizimi asosida tajriba almashish.

5. Adabiyotlar va metodik qo'llanmalar

Bo'lajak o'qituvchilar uchun savod o'rgatishga oid quyidagi adabiyotlar va qo'llanmalar foydali bo'lishi mumkin:

- Mahmudov N. "Savod o'rgatish metodikasi".
- Shoahmadova X. "Boshlang'ich ta'lim metodikasi".
- Tursunov S. "Boshlang'ich ta'limda ijodiy masalalarni yechish metodikasi".

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR(REFERENCES):

1. Abdurahmanova N., "Boshlang'ich ta'limda o'qituvchilarning metodik kompetentligini oshirishning yangi yondashuvlari" (dissertatsiya), O'zbekiston Pedagogika universiteti tomonidan himoya qilingan-2020
2. Ergashev M. "Pedagogik metodlarni joriy etish va boshlang'ich ta'limda savod o'rgatish metodikasining zamonaviy yondashuvlari" (dissertatsiya), O'zbekiston Ta'lim institutining ilmiy nashriyoti- 2021
4. Mahmudov N., "Savod o'rgatish metodikasi", O'zbekiston Milliy Universiteti-2018;
5. Sattor Tursunov, "Boshlang'ich ta'limda ijodiy masalalarni yechish metodikasi", Hilol-2016;
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-sonli Farmoni;
7. Shoahmadova Xadicha, "Boshlang'ich ta'lim metodikasi", 2015. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi tomonidan nashr etilgan;